

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yirmeyah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5570 [1809/1810]

מ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9844

על־מכאבי יגעתי באגחתי ומנוחה לא מצאתי : (ד) כזה אמר
אליו כה אמר יהוה הנה אשר־בניתי אני הרס ואח אשר־נטעתי
אני נחש ואח־בל־הארץ היא : (ה) ואח־הבקש לך גדלות אל־
הבקש כי הנני מביא רעה על־כָּל־בָּשָׂר נאם־יהוה ונתתי לך את־
נפש־ךָ לשלל על כָּל־המקומות אשר־הלך־שָׁם :

מז (א) אשר היה דבר־יהוה אל־ירמיהו הנביא על־הגוים :
(ב) למצרים על־חיל פרעה נכו מלך מצרים אשר־היה ער־גֹּדֶד
פָּרַת בְּכַרְפֵּטֶשׁ אֲשֶׁר הִכָּה וְכִוְדָרָאֶצֶר מֶלֶךְ בָּבֶל בְּשָׁנַת
הַרְבִּיעִית לַיהוֹיָקִים בֶּן־אֲשִׁיהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה :

(ג) ערכו

ר ש י

שימש את משה נחם עליו רוח הקודש חלישע שימש את אליהו נחם עליו רוח
הקודש חני מה נשתניתי : (ד) ולת כל החרץ היא הכדונת בנתים' והריסה
זו : (ה) תבקש לך גדולות נבואות כמו ספרה כל לי את כל הגדולות וגו'
(מלכים ב' ח') קרא אלי ואגידה לך גדולות וגו' (לעיל לג') אמר לו הקב"ה
אם אין כרם אין סייג ואם אין גן אין רועה חני נגלה על הנביאים חלא
בזכות' של ישראל כך שנויה בזכותה בתחלתה :

(ג) מוגן

מכלל יופי

להעציבה • כלומר לעשית להעצבים, והם הפסילים • או יהיה להעציבה על דרך הכינוי,
רובה לומר לשמחה, וה"ל להעציבה רפה, ומשפטה מפיך, כי היא לכינוי, והכינוי למלאכת
השמים, כי בלשן נקבה זכר אותה, כמו שאמר לה • (יא) הקטר • שם נפלא וְהַדְּבָר
אין בהם, לי נקם וְיִשְׁלַם • אותם זכרה' • כל הקטרים שקטרתם, כי
רבים היו האלוהות, כמו שכתוב: כי מספר עה"ך היו אלהיך יהודה, וכל אחד היה לו
קטר מיוחד, כי הקטר שם כלל • וחעלה על לבו' אותה הקטרת, כי קטרת וקטר אחד
הוא, ואמרו בלשן זכר ובלשן נקבה • (בג) ובעדותיו • נשוא הדלית ונחולס הו', ונהפכה
צוע"ן הפועל ללמ"ד הפועל כמו שנהפכה ועולתה קפנה פיה, על בני עולה, ולא יתכן לומר
שהיה הו' הנראית בעדותיך ו' הרבות, כו' ערוותיה הנחה, כי לא מנאנו ו' הרבות
נראית • (כה) ותדבנה בפיהם • נאה הו' • בענין כאשר כו' אם לא ישמעו
וילכו, ושפתי רכנותיהם יללפי • וביריכם מלאתם • כלומר כן מלאתם ביריכם, ואמר כך
פירוש הדבור והמעשה • מלאתם • מנאנו המלה הזאת להורות על הנקבות הנמנאות • (כז)
מי יקום • יעמיד ויחקיים • (כט) קום יקומו • יתקיימו, וקום נחולס מקורו • כמו שזכר
אלי • (ל) פרעה הפרע • נמי"ת, וכן היה כניו שם אותו פרעה, שהיה בימים ההם •
[ויש אומרים כי המי"ת נחקים ה"ל, והוא פרעה בהקד הא' תיית, וקראו כן לנבאי, רוצה
לומר, כי יהיה פרוע, מן כי פרע אהרן • וזכרן תרגם: פרעה תבירא.]
מה [ג] ומנוחה לא מצאתי • כמו ותבק עליהם הרוח, כלומר ופוטאה לא מצאתי,

כי

על : וא
ואם
אנציעו
כעס?
וועונו
דוא
[ב]
פאן
דער
בזר כי
גוס'
ית קזה
חדשים
בעניו
כחתי
ג'ג'
ה אשר
הנושע
הרוח
שהיא
ומדת
ת ואת
רות'
אות
נה לא
ונתתי
דאלה
הזאת
נמים
כנא
ד פרת
דכיום
ביעית
בריס
עין

ירמיה מו

[ג] ריסטעם איך מיט שילד אונד פאני ברעכעט אויף צום קאמפף! צער

[ד] וואטעלט אירע ראסע! ויטצעט אויף, אָ ריסטער! קאמפט מיט אירען העלמען, וועטצט דיא לאַנצען, לעגעט אירען האַרניש אָן! —

[ה] וואס זעה' איך? יענע צאגען דאָרט, אונד ווייצען! איהרע העלרען זונד גען שלאַגען! וועלך איינע פֿלוכט! עם וואַנט זיך קיינער אומצוועהן! פֿאַן אַללען וויטען שרעקקען! שפּריכט דער עוויגע.

(ג) ערכו מגן וצנר וגשו למלחמה : (ד) אפרו הסוסים ועלו הפרשים והתיצבו בכובעים מרקו הרמחים לבשו הסרינות : (ה) מדוע ראיתי המה חתים נסוגים אחר וגבוריהם יפתו ומנום נסו ולא הפיו מגור מסכיב נאם יהוה :

[ו] עם פֿליהע ניכט דער שנעללע, דער העלר פֿערטהייריגע זיך ניכט ; אַם

(ו) אַל־יגוס בקר ואל־ימלט הגבור צפונה

ר ש י

מו (ג) מגן • של עור הוא והוא שלוק וכשוזף למלחמה מוחו בשמן : זנה • של עץ דמות הרים שלטו : (ד) מרקו הרמחים • כמו ווערק ושוטף (ויקרח ו') , פורבי"ר בלע"ז Fourbir (רייניגען , פאלירין , כמו תילים ז' י"ג) : (ה) המה חתים • מזרים : ולא הפיו • עוד לעמוד במלחמה ולא היה להם פנאי : (ו) כיאור יעלה שהיה רגיל להעלות גייסות סביביו כמו נהר לשטף סביביו : יחגעשו מימיו • דמטרפין מוסי : כיאור יענה • היה רגיל לעלות בארץ נפוך שהלך פרעה על נבוכדנצר בכרכמיש ושם נפל ונהרגו גבוריו והוא ברחמן המלחמה : (ח) אובידה • כמו חאנד : (ט) והתהוללו • לשון

מכלל יופי

כי היה דואנ ברוך על שלא שרתה עליו רוח נבואה , וכן אמרו רבותינו ז"ל שאמר ברוך יהושע שמש את משה , ושרתה עליו רוח הקדש , אלישע שמש את אליהו , ושרתה עליו רוח הקדש , מה כשתביתראני מכלתלמידי הנביאים? אוי נח לי כי יספ ה' יגון על מכאובי , ומיטחה לא מנחתי , ואין מיטחה אלא נבואה , שנאמר כנות עליהם הרוח • ומה המקום משיבו? הגם אשר נביתאני הורם , ואתה תבקש לך גדולות , ואן גדולות אלא נבואות , שנאמר ספרה נא לי את כל הגדולות אשר עשה אלישע , ואומר ותגדל לך גדולות ונבואות , אמר הקדוש ברוך הוא : אם אין כרם סייג למה? נאן אין רועה למה? ומכני מה? כי הנני מביא רעה על כל בשר , איכי נגלה על הנביאים אלא בזכותן של ישראל • וכן תרגם יונתן , ומיטחה לא מנחתי : ונבואה לא משכסית • ועשם ואת כל הארץ היא כלומר • כל הארץ , כמו שהיא , כלה אהרוא ואתם • ויונתן , תרגם : וית כל ארעא דישראל דילי היא :

אם אייפראש • שטרעם, דאָרט געגען נאָרדען, מוס אַללעס שטרויבעלן, פֿאַללען! —

צפונה על-יד נהר-פרת כָּשְׁלוֹ וַנִּפְּלוּ:

[ז] ווער שטייגט דאָרט וויא דער גיל דערזויף? אונד וויא דער שטרעמע ברויענפֿאַללע פֿלוטהען? —

(ז) מי זה ביאור יעלה בנהרות יתגעשו מימיו:

[ח] מצרים שטייגט וויא זיין גיל הערזויף, אונד וויא דער שטרעמע ברויענפֿאַללע וואָגען; איך טרעט' אויס, שפריצט עס, איבער שוועט' דיא ערדע, פֿערדערבע שטערטע אונד בעוואָענער.

(ח) מצרים ביאור יעלה ובנהרות יתגעשו מים

ויאמר אעלה אבסה-ארץ אבידה עיר וישבי בה:

(ט) עלו הסוסים והתהללו [ט] אַ קאַמטט, אידור ראָסעט! עס

ב א ו ר

איכצנה נבוכדנצר (רד"ק). (ג) ערכו וכו', המלך הקדוש יאמר על דרך מליצה לשני החיילות שיאזרו חיל, ויערכו מנן וכנה לנשת למלחמה, מערכה מול מערכה, למען יספוט ויוביט הכיבוט בין גניהם על דבר כרכמיש כנ"ל; או יאמר זה ביחוד לקול פרעה, שיערכו למלחמה נגד חיל מלך נבל, הנא עליהם, אך לפי זה מלת המה בפסוק ה' אינו עולה יפה, וראוי אחס. מנן, הוא נגד של עור, להגן בעד הלוחם לכל יכנס בוהתן, ורגילים למשקו בזמן, לקסוף ממנו חן השטן. צנה, גם היא מין מן, אלא שעשויה מן עץ; כמו כנה וסוסרה. ואמר, שיתלכשו תחלה כלי מלחמה המגינים על עצמם, טרם ימרוקו הרמסים וכו' להכות אחרים. (ד) אפרו, כמו ויאמר את רכבו, ועלו הפרשים, אתם הפרשים, הרכבים, תעלו על הסוסים שתאסרו, והתיכנו על אדה המערכה בכופעים שעל ראשיכם. מרוקו הרמחים, שנטו הרמסים, תנקו אותם מן החלודה, למען יברקו ברק החרב; מלשון ומרוקו ושטף מים. הסריונות, הם לבושי הכרזל שעושים טבעות טבעות (רד"ק). (ה) מדוע וכו', אמרה לחיל מכרים, שאחזום פחדותה, וכסנו אזור, וננוריהם יכחו, לשון שבר וכתימה; ושאל על דרך מליצה: איה איפוא גבורת הנבורים האלה, כי יספו ויסוגו אזור, ויכוסו מים גדול, ולא הפנו, את פניהם כנגד הרודפים אחריהם, מפחד ומגור מסביב? ויוותן רגש ולא מתפנן ימקם מן קדם דקטלין בחרבא דמתכנשין עליהן מספור פחור; ומכרם בגד ענין אסיפה. (ו) אל ינום הקל, מי שהוא קל בגליון אל ינום, כי הוא יהיה מנוסו, כי יסוהו הרודפים, ולא ימלט הנבור, ולא יאשיב הנבור שימלט, אם יעמוד להלחם כנגדם, כי לא תועיל לו נבורתו; צפונה וכו', בפאת צפון לכרכמיש, כי שם היתה המלחמה, או כרכמיש היתה צפונית למכרים, שם יכשלו ויפולו (רד"ק). (ז) מי זה ביאור יעלה, אמר על פרעה דרך לעג: מי זה יעלה מן ארצו כמו היאור, והוא כחל כליים הנחל במכרים, ומתפשט לעתים ידועים על כל השדות להשקותם, כן התפשט פה חיל אחד על הרבה ארצות, ובנהרות יתגעשו מימיו, ת"י דמטרפין מוהו, כלומר כנהרות אשר מימיהם יתגעשו וירעשו, כן עשה החיל הזה רעז גדול בארץ; ואמר מימיו בכתי יסיד על כהרות? לפי שהוא מאל על פרעה יחילתיו; והנה תחילה עלו בנבורה רועש, ועתה כשלו ונפלו לפני נבוכדנצר. (ח) טעמים וכו', כפל הענין לחוק, והיא התשובה לשאלת מי זה היאור יעלה וכו'.

עם ראאלען ווילד דיא וואגען!

וההחללנו הרכב

אידער העלדען, ברעכעט אויף!

ויצאו הגבורים

קאמט, כוש אונד פוט, מיט איירען שילדען!

כוש ופוט הפשי מן

אידער לודים! באגענשיטצען!

ולודים הפשי דרכי קשת:

[דעם העררן עוויגען צבאות וויאדיווער טאג

(י) והיום יהוא לאדני יהוה צבאות

אין טאג דער ראכע, ראכ' צו זיגען פיינדען!

יום נקמה להנקם מצריו

זאמט פֿרעססע זיך דאן שווערט!

ואכלה הרב ושבעה

בערוישע זיך פֿאן איהרעם בלוטע;

ורוהה מדמם

דעם העררן, עוויגען צבאות, גילט דיא שלאכט,

כי זבח לאדני יהוה צבאות

אין מיטטערנעכטליכעם לאנדע דאָרט, אַם אייפֿראַט - שטראַם -

בארץ צפון ארצה רפרת:

(יא) עליו

כ א ו ר

וכו? מזרים הוא העלה כחור, ויגעש וירעש כמו כהרות, ויאמר: אעלה ואכסה אתן להחניד עיר ויושבינה (ט) עלו הסוסים, דבר עם הסוסים על נד האלה, וכן וההחללנו הרכב, דבר עם הרכב, והוא נאקוס רוכבי הסוסים, ויושבי הרכב, כמוש מחות רכב כחור; ואמר אל מזרים, חתם חסד יכאזם נגד ורעש, עתה כפוח עיניכם סיל כנכודנדר, עלו כסוסים ורכב, וכרחם נכודתכם וההחללו, לאן הוללת וזנען, והוא מרמז הסוסים ורכב הניא ושוב, הגה וכהה, ווצאו הגבורים, אשר נח לכס, ועמיהם כוש ופוט תופסי מן, ונודעם תופסי קית, שמעמים האלה יצאו חילות לעזור את מזרים. כן פירש רד"ק. חף חף האשך המקראות מתשכ היטב לפי פירוש זה; כי בפסוקים הקודמים יספר פי כנרעלה פרעה כחור וכו', ואיך יעירדם העלון אשר זה לעלות כסוסים, וכנחת הנגורין? וכן הפסוק הזה אחריו: זה היום יהוה וכו' יום נקם מזריו וכו' חינו מכוון היטב ש קריאת האעוררת הזאת. לכן נראה לי שהקריאה עלו הסוסים וכו' נאמר על סיל מלך כנל, ופירושו הגה מזרים יצאו נגד ורעש לקראתכם למלחמה, ועתה אחס בני כנל, עליו אתם כסוסים, ויכאזגבורים, להלחם עם הגאים האלה. וכוש ופוט ילוד הוולפי זה כנל מלך כנל, כי כן נמאנו נחילות הגיים האלה, שיצאו לעזור אל כל השוכרים חותם, כילם כנל מלך כור היו, בכתוב נחמוק אל (כ"ז, י"ד) פרס ילוד ופוט היו כחיך חנסי מלחמתך וכמלך היטב הפסוק זבח: וזכור הוה יום נקמה להנקם מצריו, והם סיל מזרים אשר הוויאנו פהר פרת (י) להנקם מצריו, נקמת יחזיהי האלך, שהמיתו פרעה כחי כמגדו (ד"ק) (יא) עלי גלעד וכו', חף חס תעלי, בתולת מזרים! לנלעד, לקחת חס כרו, האז חרס רפוחך, כי לא יועילו לך. העלה, לאן רפוחה (הכ"ל). ויכתן תכנסם לח סנקת לך וזהו לאן תועלת. (יב) גבור בגבור בשלו, כנוסם יכסלו הגבורים חים בחסיו, וחד יל שניהם. (יג) לבוא נבוכדנצר וכו', התכנח שיבוא נבוכדנצר אחרי הכות את ס לפרעה על כהר פרת, ויכה את מזרים במזרים, וזה היה בשנת עשרים ושבע למלכו, כך שנייה כסוד עולם. (יד) הגידו וכו', זכרתי את מזרים כנלל, ואמר כך מחוותיה, וזה מגדול, סן להלחם והבן לך, לערוך מלחמה נגד קרב האויב, האוכלת סניבותך. (טו) נסחך אבירך

(יא) בחור לשון העל (יב) וצוח כירג יחדיו (יג) נבוכדנצר את לשון מרוי בזה בשכר מזו אלא הפר הסוס מרק הכרו עכין עכין בחו (ח) כסוד עומ קק

ירמיה מז

קסט

[יא] הינויף נאך גלעד, האלע באלואם
 א יונגפרויא, טאכטער מצרים!
 אלליין פערגעבענס הייפסט דוא ארצע-
 פיר דין איוט קיינע דהילפע מעהר.
 [יב] עם הערען פֿעלקער דיינע שאַנדע,
 דיין קלאַנגעשרוייאַערפֿיללט דיא ערדע,
 דען דעלר שטירצט איבער העלר,
 צו באַדן פֿאַללען ביידע הין.

* * *

[יג] וואַרט גאַטמעס אַן דען פֿראַפֿעטען
 ירמיהו, דיא אַנקונַט נבוכדנצר'ס,
 קעניגס פֿאַן בבל, מצרים צו איבערוויי-
 דען, פֿאַרהער זאָגענד.
 [יד] פֿער.

(יא) עלי גלעד וקחי צרי
 בתולת בת מצרים
 לשוא הרבתי הרבות ק רפאות
 העלה אין לך :
 (יב) שמעו גוים קלונף
 וצוחתך מלאה הארץ
 כירגבור בגבור כשלו
 יחדיו נפלו שניהם :

(יג) הדבר אשר דבר יהוה
 אל ירמיהו הנביא לבוא
 נבוכדנצר אצר מלך בבל להכות
 את ארץ מצרים : (יד) הגירו

ר ש י

לשון סכלות : (י) ורותה : ל' שובע . ל"א לשון שרון כמו שחר דמתרגמינן
 מריו : (יב) גזור בגזור כשל . כשהיו בורחים היו נכשלים ונתקלים זה
 בזה : (יג) לנח נבוכד נצר . זו מכה שנייה שהחריב נבוכד נצר את מצרים
 בשנת עשרים ושבע למלכו (יחזקאל כ"ט) כמו ששנינו בסדר עולם :
 (יד) התיכב

מכלל יופי

מז (ב) בשנת הרביעית - מנהג הלשין לבוא סמוך על המספר, וכן בשנת שלש למלכו,
 ואחרים זולתו : פרעה נכו . תרגם יונתן : פרעה סגירא : (ג) וצנה . כמו מנן,
 אלא שהוא עשו כתוכנה אחרת . (ד) ואסרו הסוסים . כמו ויאסור את רכבו . ועלו
 הפרשים . אהם , הפרשים ! עלו על הסוסים שחאסרו . והחיצבו בכובעים . התיצבו על
 הסוסים נכובעים שנראשיכס . בכובעים . הוא כלי מנן על הראש, קאפאסי"טי בלע"ז .
 מרקו הרמחים . מרקו אותם מהתלודה וכאחו אותם . הסרונוות . שרא סרה, והס לבושי
 הנזל שעשויים טבעות טבעות . (ה) נסוגים . ענינו ההתאחרות והסתנכרות . יבתו .
 ענין שברוכתיתה . ומנום . שם בפלס מקום . ולא הפנו . לא החזירו להם פניהם . מגור .
 ענין פחד . ויוכתן תרגמו ענין אסיפה . (ו) יתגעשו . מבנין התפעל, והשני יתגעשו .
 בחולם הנימ"ל , מורכבת מן התפעל והדומה למרובע , וענינס התכודה והתנועה בחוק .
 (ח) אעלה . מפנין הפעיל, ופירושו : אעלה חילותי . ובמכלול אעלה בקל האל"ף
 בסגול, וזה שהוא נפתח אומרים כי הוא מבנין הפעיל, ואע"פ שידמה . . . . . שהוא פועל
 עומד . וכיון הוא שיהיה מבנין הקל , כיון הוא פועל עומד , ואינו רחוק שיהיה זה פתח מן
 הקל כמו ית"ן אף על פי שאין כן המכהג , וכן אענה אף אני חלקי (איוב ל"ב) . אובידה .

ירמיה מז

[יד] פֶּעַרְקִינְדַעַט עִם אֵין מַצְרִים, רוֹפֵט עִם צוּ מַגְדוּל, הַגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וְהִשְׁמִיעוּ

בְּמַגְדוּל

וְהִשְׁמִיעוּ בְנֵף וּבְתַחֲפֹנָהם

אָמְרוּ הַתִּיצֵב וְהִכֵּן לָךְ

פִּי־אֲכַלְהָ חָרֵב סְבִיבֶיךָ :

(טו) מִדּוּעַ גָּסַחַף אֲבִירֶיךָ

לֹא עָמַד

כִּי יְהוּהַ הִדְפּוּ :

(טז) הַרְבֵּה בּוֹשֵׁל

גַּם נָפַל אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ

וַיֹּאמְרוּ קוֹמָה וּנְשָׁבָה אַרְעֵנוּ

וְאֶל־אֶרֶץ מוֹלַדְתֵּנוּ

מִפְּנֵי חָרֵב הַיּוֹנָה :

(יז) קְרָאוּ

רוֹפֵט עִם צוּ נוֹף אֹנֵד הַחֲפִנְחָם אִוִּים ;

שִׁפְרַעֲכֵם ! הָאֵלְטַע פֶּעַסְטַען שְׂטאַנְד ;

שְׂאָן פֶּרִיסְטֵרֶאָז שׁווערֶט אֹם דִּךְ הָעַר !

[טו] וואַרום זינד דיינע שטאַרְקֶען וויא

פֶּאַם שְׂטֵרֶאָמַע וועגגערִיסְסַען,

אֹנֵד הַאֶל־טַען קיינען פֶּעַסְטַען

דַּעַר הָעַרֶר הָאָט זיִא געוואָרְפֶּען !

[טז] זיִא שְׂטִירְצַען הויפֶּענוּ ווייזע הִין,

אֹנֵד טַאָן פֶּעֶלְלֵט אִיבַּעַר טַאָן ;

אויף ! שִׁפְרַעֲכַען זיִא, צוּרִיק צוּ אֹנֵזַעֶרֶם

נַאךְ אֹנֵזַעֶרֶם פֶּאַטְעֶרֶלֶאָנְד צוּרִיק,

אַכְדַּעַם זיגְרִיִכְעֶן שׁווערֶטַעם ! —

ר ש י

(יר) הַתִּיצֵב וְהִכֵּן לָךְ • לַנֶּגֶד הַמַּלְחָמָה : וְהִכֵּן וְחַתְכִּין : (טו) גָּסַחַף • גָּסַחַף

וְהַחֲלִיקוּ גִבּוֹרִיךָ כְּמוֹ מֵטֵר סוּחַף (מַשְׁלֵי כִית) נִסְתַּחֲפָה שְׂדֵהוּ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנֵה

וּמִנְחָם חֶזֶר לִשׁוֹן כְּלִיּוֹן וְכֵן חֶזֶר מֵטֵר סוּחַף וְדוֹגֵשׁ פֶּתֵר מֵטֵר סוּחַף כְּמוֹ מֵטֵר

וְסִיעַף כְּמוֹ מַסְעַף פּוֹרֵה בְּמַעֲרָה (יִשְׁעִיהַ י') : (טז) הִרְבֵּה כּוֹסֵל • הַקְּבִצָּה

שֶׁהִדְפוּ הִרְבֵּה נוֹ מַכְשׁוֹל : גַּם נָפַל נַחֲקֻצָּנוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ לְחַמֵּר נִקּוּמָה וּנְשׁוּבָה

אֶל עֲמִינוּ מִמּוֹקִים שִׁיֵּאֲנוּ מַסֵּס לְהִלָּחֵם : חֶרֶב הַיּוֹנָה • חֶרֶבֶה דַּסְנָה דְהִיָּא

כְּחַמֵּר מִרְוִיחַ הַיּוֹנָה לִשׁוֹן יוֹן ל"ח אֹנֵחָה : (יז) קְרָאוּ שֵׁם • בְּמַלְחָמָה הַכְּרִיָּא

מַשֵּׁל שֶׁל חֶרֶפָה : פֶּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם שֶׁאֵין • שֶׁהִים מַגְזִיִּים קוֹל שֶׁאֵינוֹ תְּשׁוּבָה

לְהַחֲלִל בְּחַיִּלוֹתָיו : הַעֲבִיר הַמוֹעֵד • שִׁיעַד הַיּוֹם מִלְחָמָה קְצוּעַ לְנַחֵת וּלְהִלָּחֵם

וְלֹא יֵנָח וְעֵבֵר זְמַן הַמוֹעֵד : (יח) כִּי פִּחְזוֹר בְּהַרִים • כִּי כֹאֲשֶׁר דָּבַר חֲמַת

הוּא הוּא שֶׁחֲזוֹר קְצוּעַ בְּהַרִים זֶה־הַכְּרִמּוֹל עַל הַיָּם כֵּן בְּחֲמַת יֵנָח הַדְּבַר הוּא

עַל מִצְרַיִם : (יט) כְּלִי גוֹלָה • אִדָּם יוֹנָח לְדֶרֶךְ מִתְקַן לוֹ חֲמַת וּמִקְדָּה שֶׁל

חֶרֶם לְשִׁתוֹת בָּהּ : וּגְנָתָהּ • לִשׁוֹן צִים : (כ) עֲגָלָה יִפִּיפִּיהַ • מַלְכוּתָהּ

וְאִיחַ

מַכְלָל יוֹפִי

מַנְכִּין הַפְּעִיל, וְחַפְשׁ אֲחִזְיָה, אֵלֶּא שְׂנֵא כֵּן לְהַנִּיחַ עַל הַא"ף כַּמַּשְׁפָּט • (ט) הַסּוּסִים,

הַה"א ה"א הַקְּרִיָּאָה, וְכֵן הַרְכָּב, וְהַרְכָּב שֶׁם כֻּלָּל, כְּשֶׁן שֶׁ מִחֲמַת רִכְבַּת בַּחֹדֶר (שְׁמוֹת י"ד)

וְהַתְּהוֹלָלוּ

(יו) קראו שם פרעה
מלך מצרים שאון
העביר המועד :

[יו] דאָרט רופֿען זיא : אָ פרעה !
אָ מצרים'ס פראָהלענדער קעניג!
פֿערשווענדעט האָט ער דיא צייט .

(יח) חיראני נאם המלך
יהוה צבאות שמו
כי כתבור בהרים
וכברמל בים יבוא :
(יט) כלי גולה עשי לך
יושבת בת מצרים
כירנף לשמה תהיה
ונצתה מאין יושב :

[יח] כזיא מיינעם זיין! שפריכט אללער
רעס נאָמען עזיגער צבאות איוט,
זאָ צופֿערלעססיג וויא דער חבור אינטער
בערגען,
זייא כרמל אָס מעערע ווירד ער קאָמט
מען . —
[יט] שאָס פילגערצייג דיר אָן,
אָ טאָכטער, בירגערין מצרים'ס!
דען נוף ווירד איינער וויסמע גלייך,
פֿערערעט אונד מענשענלעער זייק .

(כ) עגלה יפהפיה מצרים
קרין מצפון בא בא :
(כא) גם

[כ] מצרים ! רוא אַנמוטהיגע קאלכע!
זיין אומשטורץ קאָמט, קאָמט פֿאָן
נאָרדען הער .

ב א ו ר

אביריך, כסחף לשון שטף, כמו מטר סוחף, כלומר אביריך היענרו, ולא עמדו, כאלו
סחפס זרס מטר. ואמר נסחף לשון יסידעל אביריך, כלומר כל אחד מאביריך; או כפי
הכלל הידוע, לפי שהפעל קדם לשם. (טו) הרבה, ה' אשר הדפס, הרבה בהם כושל.
גם נפל, כמו נפל א הכסדים, רכנו לומר התקבץ והתקבץ איש אל רעהו, לאמר: קומרה
ונשובה אל עמנו וכו', פירש רש"י, ממקום שיבאו משם להלחם; ולפי דבריו יאמרו זה החיל
משאר העמים אשר נבטח מצרים. ורד"ק פירש, הנריס במצרים מארצות אחרות, כי כשהיה
רעב, באו לגור במצרים, כי ברוב השנים יש שנה במצרים יותר מארצות אחרות, וכשבא חיל
נבוכדנצר אמרו איש אל אחיו, קומה ונסובה אל עמנו. חרב היופדה, האוכסת, וכן והאכלתי
את מוניך, לא יוכו עוד נשיאי את עמי. (יו) קראו שם, קריאה של לעג, והיא: פרעה
מלך מצרים, שהוא מלך שאון, שעשה כל כך שאון ורעש, העביר המועד, איסר הזמן אשר
יעד להלחם עם מלך בבל, מפחדו ממנו. (יח) כתבור בהרים וכו', תרגם יונתן כמה דיבב
פתגמא דתבור בטוריות, וככרמל בימא כן ייתי תביריה. ופירוש וככרמל בים, כמו הר
הכרמל אשר ממנו נשקף על פני הים האמצעי, ויש מפרשים יבוא, על נבוכדנצר, רכנו לומר
כמו שהוא אמת, שתבור הוא הר בהרים, וכרמל עומד במדך לים, כן אמת נכון היא שיבוא
נבוכדנצר על מצרים. (יט) כלי גולה וכו', את בת מצרים! שהיית יושבת, כלומר יושבת
לבעט, והיית חושבת שתשכי זמן רב בארצך, עתה עשי לך כלי גולה, כי תגלי ממנה;
והכר נוף. שהייתה עיר ממנה (רד"ק). ונצחה, פירש המפרשים, לשון כיה ושמוון, כמו
ערוו נכתי. ויתכן גם כן שהוא מלשון וינת אש נכיון, ופירשו כשרפה. (כ) עגלה יפהפיה,
מצרים, אשר היית מלכות יפה (ודמה אותה לעגלה יפהפיה דרך מליצה, כמו אילת אהבים
ויעלת

ירמיה מז

[כא] ועלבסט ויינע ועלדנער, געמע; (כא) גַם־שְׁכָרִיָּהּ בְּקִרְבָּהּ
סטעטען קעלבערן גלויך,

דעו ריקקען ווענדען יעצט אויך ויא, פֶּעַגְלֵי מְרִבָּהּ

בְּיָגֶם הַמָּדָה הַפְּנֹי, נָסוּ יַחְדָּיו לֹא עָמְדוּ
פִּלִידוֹן אַלְלֵעוֹאֲמַמֵּט, אונד קיינער שטעהט;

כִּי יוֹם אִיֶּדֶם בָּא עֲלֵיהֶם, ערשינען איוט איהר אונגליקסטאג,
עַתָּה פָּקְדָהֶם: געקאממען איהרער ארהנונג שטיג
דע.

[כב] הערט! איינע שטיממע רוישט וויא פֶּאֲלָל מוֹטָהֶם צִוְהַעֵן וִיא הָעֲרָאוּ,
שלאנגען געציש, —
פֶּאֲלָל מוֹטָהֶם צִוְהַעֵן וִיא הָעֲרָאוּ, אונד

ב א ו ר

ויעלת חן, דעינא כי קרין, כלומר אנדך (לאן מתוך וגוירה, כמו מחומר קרנתי) מצפון
שכל שהיא נפוכית בא, וכפל מלת בא למזק הענין. (כא) גם שכירה, גם מיל עמים
אחרים, אשר סברה מכרים לעזרה, ואשר היו בעגלי מרבק, כעגלים פטומים, מרוב
הטיבה אשר בארץ, גם המה הפנו עתה עורף לאויב, ונסו יחדיו ולא יעמדו, כי בא עליהם
יום אידם ועת פקידתם. (כב) קולה, קול נעקת מכרים ילך למרחוק כקול נחש (רד"ק).
ויונתן תרגם קול כיקש זכיהן כחון זחלין, ולפי דבריו מורה כנוי הנקבה בשליל קולה על
בבל, וכן תרגומתי. (כג) כרתו יערה, עבר במקום עמיד, ורצונו לומר יכרתו יערה
בקרדומות אשר בהם ינזחו עליה. ונקנת ספרים ברתו בניווי. ואמר יערה, משל על
מכרים, על גדוליה, וכן תרגם יונתן כי דבר נחש. כי לא יחקר, אין חקר למסג
חיל בבבל, כי רבו מארצה וכו' (מדברי הכ"ל). (כד) אלהי ישראל, לפי שהפירשנות
הבאה למכרים, היא לעינש שהרע שישק מלך מכרים לישראל, וכן פרעה נכבשה המית יאשיהו
(הכ"ל). אמון מנא, פירש רד"ק, אמון הוא מלך העיר הנקראה טא, והיא במלכות מכרים
ויונתן תרגם הא אנא מסער על אתרגשת אלכסנדריו, ופירש אמון כמו המון, בחלין
אהו, ותרגם נוא סם העיר אלכסנדריא. אמנס נספרי עמים נחתי, כי אמון הוא אל
מכרים הנקרא גלשונס (Iupiter Amon), ונוא היא העיר הנקראה (טהעבען)
השוכנת אנל נהר טלוס, ונתוכה היה היכל האליל הזה. ואמר: הנני פוקד על זה האליל,
כמו

מכלל יופי

והתהוללו הרכב. הוללות הרכב הוא מרונת הסוסיס רצוא ושוב ומהירתם, אידמה הוללת
ושגעון. ויצאו הגבורים. בנידי היו"ד, והוא א"ת"ן, ולית כותיה, ושארף וינזחו נקח
היו"ד. הפשי דורכי קשת. סמוך על סמוך, כמו (איוב ב') נהרי נחלי דבש ומחמת
חכמי יועזי פרעה (ישעיה י"ט), וספוני טמוני חול (מכרים ל"ג). (י) ורוחה. י
קל, ולית כותי, ושארף רוחה מן הדגש. אל נהר פרת. כמו על, וכן אל הכרים
אכלי (יא) עלי גלעד. ואס תעלי ותקחי נרי לא יועילך. צרי. נקחן חטף, והיא
נטף שרזכיר הכתוב בסמוכי הקטרת, וכן בדברי רבותינו ז"ל, הנרי איני אלא שרף הטיב
מעני הקטף, שרזמין כען ייונח מעני הנרי, והיא הנקראת בלשמינו בלע"ז. לשוא. כ
לחיה, שנת הועילולך. הרבתי. כתוב בני"ד, רובה לומר שהם יאמרו כן בעת מפלתם
פרת קרי, שאומר הנביא כנגד בתולת בת מכרים. העלה. כמו לפואה. (יב) וצוחתו
ענין

קעא

ירמיה מז

אונד פאללען איבער מצרים מיט
עקסטען הער ,
אלס וואללטען ביימע זיא פאללען .

[כג] צערהויען ווערדען זיא דען וואלד ,
שפריכט גאטמט ,
אונאיבערזעהבאר , מערהר דען הייט
שרעקען ,
צאחללאס איזט איהרע מענגע .

[כד] מצרים'ס מאכטער איזט בעשעמט ,

נעפאללען אין דיא דזענדע יענעם
נאָרד'שען פאלקס ! —

ובקדמונה באו לה
בחתבי עצים :

(כג) פרחו יערה נאם יהודה

כי לא יחקר כי רבו מארבה
ואין להם מספר :

(כד) הבישה בתמצרים

נתנה ביד עם צפון : (כה) אמר

ר ש י

ואיח : קרן . עמוין קטולים קרן לשון סמוך וכן מחומר קורנתי (חיוב ל"ג) :
מנפון . מזבל : (כא) שכרים . שריה כמו בתער השכיריה (הישע ז' :
מרבק , קופל"ח זלע"ז Couple. (זל"ח געפארט , געיוחט) , הפנו .
פנו עורף לנקש לנוס : (כב) קולה כנחש ילך . הרי הנחש צח ללמדעל
מזרים ומנחל למד לומדו עורף לנוס מכאן שכאמר הקצ"ס לנחש על גחוקך תלך
(ראשיה ג') וקיטע את רגליו והלך קולו צסוף העולם כך שנוייה בשלשים
וסתים מודות דרבי חליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי : כי צחיל ילכו . חליה :
(כג) כרתו יערה כה יש צהן לכרות כל יערה כי לה יחקר מספר לצחם :
אל (כה) אל

מבלל יומי

ענין צעקה על הרעה הנאה על האדם , וכן (ישעיה כ"ד) צוטה על היין . (טו) נסחף .
ענין הולכה יגרוס והדיפה , כי זרם המטר גורף ומוליד העצים והזרעים מן מטר סוזף .
ואמר נסחף לשון יחיד ואמר אבירך לשון רבים , רוכה לומר כל אחד ואחד מאבירך , וענין
הפסוק , מודע נסחף אבירך לא עמד , והתשובה , כיה הדפו והרצה כוזל וגו' . (טו)
איש אל רעהו . כמו שאמר למעלה נבור נבור כאלו היונה . ענין ההוכחה ידוע , וענינו
קחת ממון אחרים שלא מדעת ומדעת בענין אונס , וכן זה פירוש , האונסת , כלומר כי אין
מי שיעמוד כנגדה , והאכלתי את מוניך (ישעיה מ"ט) אונסיך , וכן (יחזקאל מ"ו) ילך
יוט עוד נשיא את עמי . (יו) קראו שם . במצרים קראו על פרעה מלך מצרים שהיה מלך
שאון והמון רב , ומלך עו ד מקום שנים מלך מצרים מלך שאון . (יח) כי בחבור בהרים . כיצ
כתנור שהיא מיוחד בהרים לפרוש שם רשתות לצוד שם עופות , כמו שאמר (הושע ה') ורשת
פרושה על תנור , כן יטודו איתם . וכברמל . עני הכרמל שגניאזים ניס , כן יניאו איתם
בשניה . (יט) ונצחה . תשם , כמו (ירמיה ז') עריו נצחו , נצחה כמדבר (שם ע') .
וכן תרגם יונתן : ותנדי . (כ) יפה פיה . בהכפל העין והלמ"ד , ומסקלו פער על
יפה פי , ולקבה יפהפיה , וכפל בו העין והלמ"ד לרוב היופי , ואף על פי
שנכתב בשתי מלות ענינו מלה אחת : וכן (ישעיה ס"א) פקח קוח , הנוו לגאיונים
(תהלים קכ"ג) הוא יבנהנו על מות (שם מ"ח) . קרן . ענין כריתה וגזירה , כמו (איוב
ל"ג) מחומר קירנתי גס אני . (כא) גם שכיריה . תאר , כמו (שמית כ"ג) אם שכיר
הוא בא בשכרו , ופירשו אפילו החיינות ששכרו להלחם בשבורס היו כעגלי מרבק , שלא יכלו
להלחם , כי גס המה הפנו נפו ימדיו , ודמה אותם לעגלי מרבק כי השמן והמתעדן באכלים
וכתענוניס

ירמיה מזו מזו

(כה) אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני פוקד אל-אמון מנא ועל-פרעה ועל-מצרים ועל-אלהיה ועל-מלכיה ועל-פרעה ועל הבטחים בו : (כו) ונתתים ביד מבקשי נפשם וביד נבוכדראצר מלך-בבל וביד עבדיו ואחריו כן תשכן בימי קדם נאם-יהוה : (כז) ואתה אל-תירא עבדי יעקב ואל-תחת ישראל כי הנני מושעה מרחוק ואת-זרעה מארץ שבים ושבי יעקוב מלא ו' ושקט ושאנן ואין מחריד : (כח) אתה אל-תירא עבדי יעקב נאם-יהוה כי אתה אני כי אעשה כלה בכל-הגוים אשר הדחתיה שמה ואתה לא-אעשה כלה ויסרתיה למשפט ונקתה לא-אנקת :

מזו (א) אשר היה דבר-יהוה אל-ירמיהו הנביא אל-פלשתים בטרם יכה פרעה את-עזה : (ב) בזה אמר יהוה הנה-מים עלים מצפון והיו לגחל שוטף וישטפו ארץ ומלוואה עיר וישבי בה ויעקו האדם והילל כל יושב הארץ : (ג) מקול שעמט פרסות אביריו

מרעש

ר ש י

(כה) אל אמון • על הסר אמון יש שהוא ל' גדולה כמו התטבי מנא אמון (חלכסנדר' רבתא , לחשינוריא"ה דחלשנדר"ח בלע"ז) בל"ח דיח הערן פון חלכסנדרים) : (כו) ואחר • כן מקץ חרבעים שנה כמו שאמר (יחזקאל כ"ט) : (כז) ואתה אל תירא לדוקים שבתוך מזרים שגלו שם על כרחם : (כח) למשפט דין חסוך מעט מעט : ונקת • לשון טיהוט והשמט וכן תירגמו וונתן לשון כלייה :

מזו (א) אל פלשתים • על פלשתים : בטרם יכה פרעה את עזה • כשהיה נבוכדנצר על ירושלם בשנה העשירית לנדקיהו יצא חיל פרעה ממצרים ויעלו הכשדים מעל ירושלים שמע פרעה שטף את עזה ושבלחרנו בסדר עולם : (ג) שעטת • אין לו דמיון וונתן תירגמו מפלועית : מרעש לרכבו •

מרעש

מכלל יופי

ובתענוגים אינו יכול להלחם • ויש מפרשים , גדוליה ונכבדיה , כמו (ישעיה ז') בתער השכירה , שפירושו גדולה , וכן אמר התרגום : אף רבנבואה בנבואה • מרבק • ענין פטום , וכן (שמואל ב"ח) עגל מרבק , וכן בדברי רבותינו ז"ל , הכניסה לרבקה ודשה • הפגו פירושו , הפגועורף • (כב) קולה כנחש ילך • פירושו קול זעקת מזרים , כי בחיל יבאו אליה , ובקדמות להשחיתה , ואמר כנחש כמו קול הנחש שהולך למרחוק , ומצאנו הליכה בקול